

Ne hagyj a réten virágot,
ne gyönyörködjenek mások.
Gyökerestül tépd ki mind,
hogy házadba hazavidd!

Ha elhervad, dobd el tüstént,
szedj helyette arrébb frisset.
Füvet, sövényt tiporj, törj le:
úgyis újránő jövőre.

Teljesíts egy jámbor óhajt:
vidd magaddal rádiódat!
Hol vidám madárdal száll fel,
harsogjon a modern sláger!

Hol a béke gondot úzne,
terjengjen a benzin bűze.
Szórj szét papírt, üveget,
ékesítse a hegyet!

Guríts köveket a mélybe,
a tehénkéék örömére!
Hagyd nyitva a kapukat,
úgy mutass másnak utat!

Ordíts, kiálts, a tüdődet
tárd ki a jó levegőnek!
Ha tanácsunk megszívleled,
vándor jómadár a neved.

(Folytatjuk)

NAPLÓ

POSSONYI LÁSZLÓ HETVENÖT ÉVES

Nemrégiben olvashattuk a Vigiliában Posszonyi László kiadás előtt álló önéletrajzi kötetének első fejezetét, melyben Váradról fest érzéletes képet, alig egy-két évtizeddel azutánról, hogy a városban dolgozott Ady Endre. Posszonyi számára Várad mást jelentett, mint Adynak, akinek a nagy kalandok városa volt, harci alkalom, ahol kipróbálhatta szabadelvű eszméit. Posszonyi Váradnak a biztonságérzését köszönheti, az otthon melegét s azt a szellemi nyitottságot, mely élete minden szakaszában jellemezte s ma is jellemzi őt.

Két szerelme volt világeletében: a színház és az irodalom. Az egyik estéit töltötte be, a másik nappalait, az egyik megajándékozta nem szűnő varázslatával, a másik életét jelentette. Világeletében lobbánékony ember volt, egy-egy szép színházi est után hát lobogott, egy-egy irodalmi vitában pedig öltre is ment, ha úgy hozta a sors, ha nemes elvekről volt szó. Szülei ugyan közgazdásznak szánták, el is végezte a közgazdasági egyetemet, de az írás már ekkor rabjául ejtette. Rengeteget olvasott, kivált az orosz irodalom klasszikus alkotásai hatottak érdeklődésére és ízlésére. Első elbeszéléseiben és regényeiben nem nehéz tetten érni Tolsztoj és Dosztojevszkij hatását. Az előbbitől tanulta el a cselekmény gondos rajzát és a jellemek pontos, érzéletes ábrázolását, az utóbbitól a lélektani érdeklődést, a „bűn és bűnhődés” minden emberben újraéledő mechanizmusának rajzát.

Híte társadalmi érdeklődéssel is párosult, hamar ráébredt arra, hogy a harmincas évek klerikalizmusa, a társadalmi porondon megjelenő egyház nem szolgálhatja a maga teljességében a jézusi küldetést. Átérezve, hogy a szűk látókörű sovinizmus ellentétes a magyarság érdekeivel, ezért már korán hirdette a Duna-völgyi népek megbékélésének szükségességét. Nem véletlen, hogy Simándy Pál után éppen ő lett a csehszlovákiai kisebbségi lap, a *Magyar Írás* budapesti szerkesztője. (Ugyanakkor Romániából Tamási Áron, Jugoszláviából Szenteleky Kornél segítette hasonló minőségben a folyóirat munkáját.) A Magyar Írás egyik legfontosabb célkitűzése éppen az volt, hogy megteremtse a szomszédos országok magyar íróinak közös táborát, összefogását.

Possonyi László azonban érezte, hogy a hazai irodalomban is szükség lenne hasonló fórumra. A meglevőket szükségesnek érezte, úgy vélte, nem teljesítik elég eredményesen hivatásukat, nem adnak teret a társadalmi elkötelezettségű, haladó katolikus eszméknek. Példaképpen lebegett szeme előtt a nagy francia katolikus megújulás, mely a húszas-harmincas években már hatalmas irodalmi termést is aratott. Mauriac kegyetlen nyíltsága, Bloy meg nem alkuvó küzdelme a köz-helyek ellen éppúgy vonzó példa volt számára, mint Claudel misztikája. Lelke mélyén megfogalmazódott a nagy elhatározás: keményen és megalkuvás nélkül kell szembeszállni egy elrontott társadalmi hibáival, s közben neki magának is meg kell újulnia, ugyanabban a szellemben, ugyanazzal a kérlelhetetlenséggel, amellyel Mauriac számolt le ifjúkori önmagával, amikor ezt írta verseinek második kiadása elé: „Megtagadom ezt a puha, megfélemlített fiatalembert. Nem az akkori hitemet tagadom meg, nem is a verseimet. De ugyanúgy hittem, ahogyan rímeltem, és milyen felületes hit volt ez! Megtagadom a kamaszt, aki mindentől félt, aki mértéktelenül szívta magába a tömjént, a szentségekből élményt kovácsolt és a szertartásokból gyönyörűséget. Élettől visszariadó gyáva-sága metafizikával takarózott, és Istent gyengesége büntársává tette.”

Az 1935-ben induló *Vigilia* nemzetközi horizontú, minden igaz értéket integrálni próbáló irodalmi lap lett. „Mi néhányan úgy éreztük — írja kiadatlan önvallomásában a lap első szerkesztője, Possonyi László —, ha mindenütt romok vesznek körül bennünket, akkor a romok fölé kell emelkednünk, hogy kiutat találjunk. Ablakot kell nyitnunk az első világháború utáni romokból akkor tápászzkodó szellemi égtájak minden irányába, a szűk látókörű sovinizmus és nacionalizmus csendőrszurony őrizte sövényein át kell nyitnunk szomszéd népeinkhez egy jó, nemes, keresztényi értelmű internacionalizmus jegyében.”

Aki átlapozza a *Vigilia* első évfolyamait, világosan érzékelheti, hogy Possonyiék lehetőségeik szerint megvalósították programjukat. Helyzetük, feladatuk nem volt könnyű. Meg kellett küzdeniök a hivatalos magyar egyház bizalmatlanságával. A lap anyagi helyzete sokszor reménytelennek látszott: ilyenkor Possonyi saját zsebéből fizette a honoráriumokat. Ekkor már a *Nemzeti Újság* irodalmi rovatvezetője volt, nagyreményű író, darabja színre került, de irodalmi álmaiktól szívesen eltemette kedves lapja kedvéért. Sikerült megnyernie a katolikus irodalom legkiválóbbjainak, Sík Sándornak, Harsányi Lajosnak és Mécs Lászlónak a támogatását, s hovatovább a lap hasábjain bontogatta szárnyát a legfiatalabb nemzedék is: Lovass Gyula, Rónay György, Thurzó Gábor és Toldalagi Pál.

A lap nevét — a francia *Vigile* példájára — Possonyi választotta. S a *Vigilia* hű maradt nevéhez a legnehezebb években is, hiszen amikor a jobboldali nyomás egyre erősebb lett, s a haladó gondolat egyre nehezebben találta meg önkifejezésének fórumait, otthont adott minden tehetségnek, származására, politikai irányultságára való tekintet nélkül.

Hogy a *Vigilia* a felszabadulás után magától értetődő természetességgel kapcsolódhatott be a megújuló irodalmi életbe, hogy első számában Sík Sándor a párbeszéd gesztusával válaszolhatott Lukács György irodalmi megújulást sürgető tanulmányára, abban jelentős része volt Possonyi nyitott szerkesztői gyakorlatának.

Ezekben az években Possonyi László a lap irodalmi rovatvezetője és az *Új Ember* főmunkatársa volt. Ismét vonzásába kerítette a színház, 1947-ben írta *Játék az apostolokról* című darabját, s egyre világosabb kontúrokkal bontakozott ki benne egy nagy regény terve, mely majd évekkel később jelent meg *Bűnbak és áruló* címmel. Nyugalomba vonulásáig rendszeresen írta a lap „Színházi Őrjárat” rovatát, melyben mindig magasra emelte a mércét, s amely megértő szempontjaival mindenkor hasznos olvasmánya volt a színház iránt érdeklődő olvasóknak is, de a szakembereknek is.

Saad Béla volt, aki szerencsés érzékeléssel fölismerte, hogy Possonyi kitűnő riporter. Az ötvenes évek végén s a hatvanasok elején jelentek meg remek írásai az *Új Ember* hasábjain. Élt, lélegzett minden, amiről írt, a megszólaltatott emberek szinte kiléptek a holt betűk közül, s a katolicizmusnak megújuló struktúráját hirdették minden szavukkal, mozdulatukkal. Ezekben az években újra megfiatalodott, megfeledezett betegségeiről, és járta az országot, hírt adott mindenről, amit érdekesnek, fontosnak tartott.

Gyermekien egyszerű ember ma is. Azt a tisztá, érintetlen gyermekséget őrzi és éli meg, amelyet a legtöbben csak nosztalgiként dédelgetünk szívében. Ahol megjelenik, jókedvet és emberséget áraszt magából. A világ dolgai nem nagyon érdeklik, legendákat lehetne mesélni naivitásáról, hiszékenységről, mely mind az emberek iránt való töretlen bizalmából forrászik. Sokszor becsapták, sokszor visszaéltek jóságával, de ő nem változott. Ma is ugyanolyan bizalommal tekint a világra, mint fiatal éveiben. S amikor meglasszúdott lépteivel, fénylő mosolyával végighalad a szerkesztőség terméin, mindenki érzi, hogy igaz ember jár közöttünk. Néhány hete Rónay György kérte tőle emlékezéseinek következő folytatását, hiszen az első rész osztatlan figyelmet és elismerést keltett.

A Vigília minden munkatársa és olvasója további nyugodt, termékeny, alkotó éveket kíván neki.

SÍKI GÉZA

GYÖNGYHALÁSZ A MÉLYTENGER-BEN*

Korunk művészeti érdeklődését sokszor orientálja az ismeretlen, a feltáratlan iránt való érdeklődés. Jaspers írja egyik elmélkedésében, hogy a mai ember lelkesedik mindenért, ami primitív, ami az elsüllyedt őskorból hoz üzenetet. De valóban primitív jelzések ezek? Vagy Rákos Sándornak volna igaza, aki az Óceánia költészetét bemutatató fordításkötetének kitűnő és tanulmányos utószavában inkább „magaskultúrának” nevezi felfedezésterületének művészetét? Olyan magaslat-e, amelyre fel kell kapaszkodnia az érdeklődőnek, vagy inkább a mélyben rejlenek a kincsek, a tengermély ismeretlenségében, ahová mindenkor élete kockáztatásával kell leereszkednie a kincskeresőnek? Mert a jelek szerint az óceániai primitívek nem nagyon lelkesednek a fehér emberekért (és erre nyilván minden okuk meg is van a keserű tapasztalatok jogán):

Atkozott a két szemünk mohósága!

Mindent megáhitunk, amit az idegenek hoznak.

Bár tudjuk, baj, csapás, nyomorúság jár a nyomukban.

(A fehérekről)

Nehéz válaszolni ezekre a kérdésekre. Hiszen ez a műveltség-anyag, szemléletmód meglehetősen távol esik az európai ember érzésvilágától. Még akkor is, ha néha titkos áramkörök támadnak a messzi költő és olvasója között, s a költészet olyan archetipusaira ismerünk, melyek az ókori európai lírából is ismertek. Az azonban egy pillanatig sem vitás, hogy a fordító ismét

csodálatos hódítással dicsekedhet. Messzi útra indult, s most, hosszú távollét után, büszkén mutathatja föl zsákmányát (még ha előre sejtje is, hogy nem várja diadal-kapu). A huszadik századi magyar műfordítás-irodalom története számtalan nagy hódítást mutathat föl Babits Dantejától egészen Devecseri Gábor Homéroszáig. Rákos Sándornak kivételes szerencséje, hogy már másodízben hozott föl igazi kincset a mélyből: a *Gilgames* óriási népszerűségű tolmácsolása után most Óceánia költésze is az ő adekvát műfordításában került be nyelvünkbe (mert abban kétségtelenül igaza van, hogy ezek az alkotások, miután magyar nyelven szólnak meg, bekerülnek költészetünkbe, s titkos hajszálereken meg is termékenyíthetik azt). A mi irodalmunk számára páratlanul értékes minden ilyen hódítás, hiszen eposzunkat — ha valóban volt ilyen — a rekonstruáló kísérletek sem ásták elő a múlt mély kútjából, s azt is csak Gellért püspök legendájából tudhatjuk, hogy valamikor költészetünk hajnalán már volt munkadalunk is, hiszen a tudós püspököt egy kézimalmot hajtó asszony éneke zavarta. S gazdagodik, mégpedig nem is akármilyen módon maga a műfordító, aki utószavában elének tárja azt a páratlanul érdekes költői kísérletet, ahogy különböző változataiból végül mindig kikovácsolja az egyetlen, a végérvényesnek érzett megoldást, hogy e sokszor heroi-kus munka során állandóan csiszolódik a maga verskultúrája, s ugyanakkor örömmel vegye tudomásul azt a jelenséget, hogy ezek az óceániai mélyvilágból származó formák egyezést mutatnak azzal a versstruktúrával, melyet ő maga honosított meg irodalmunkban, nagylélegzetű poémáival.

Európai és magyar fül számára persze azok a versek a legizgalmasabbak

*Rákos Sándor: Táncol a hullámsapkás ten ger (Európa Könyvkiadó)